

*Ярошенко А. С.,**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри цивільного права та процесу**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ**Антропов Б. О.,**курсант**Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ЗАСОБУ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Анотація. У статті досліджено механізм державного фінансового контролю та його реформування у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – Угода про асоціацію). Дослідження ґрунтується на стані економічного розвитку держави й багатовекторності процесів розвитку й реформ у сферах державного контролю, а саме фінансових процесів. Дослідження здійснюється за допомогою загальнонаукових і правових методів пізнання, зокрема методу аналізу й порівняння. Аналіз сучасної інформації, наукових статей і різних дослідних робіт учених допомагає розкрити сучасну проблематику розвитку фінансового регулювання, а саме корупційні дії посадових осіб в органах державної влади. Була встановлена мета статті, яка полягає в дослідженні реформування фінансового контролю як засобу протидії корупції в контексті підписання Угоди про асоціацію. У процесі порівняння розглядаються методи фінансового контролю як засобу боротьби з корупцією, їх застосування й можливість удосконалення в результаті імплементації Угоди про асоціацію та практики Європейського Союзу (далі – ЄС). Своєю чергою практична реалізація цих методів у державі сприятиме протидії корупційним процесам, покращуватиме економічний стан держави й забезпечуватиме контроль за фінансово-господарською діяльністю. За основу було взято один із сучасних методів контролю, а саме аудиторську службу, або аудиторський контроль, функція якого полягає в дієвому застосуванні контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами та створенні необхідних передумов для здійснення в державі ефективної економічної політики. Під час дослідження встановлено походження самого законопроекту, який був розроблений на базі законодавства Європейського Союзу, зокрема положення однієї з Директив. Розглядаються також додаткові методи й заходи боротьби з корупцією, які проявляються в середовищі сучасної молоді, що активно створює позитивні рухи та школи в контексті протидії корупції в сучасності. Збори, уроки, конференції надають молоді необхідних знань щодо протидії корупції, а також щодо дій у ситуації, коли стаєш свідком такого явища. У висновках подані підсумки щодо проведення дослідницької роботи й пропозиції стосовно реформування на основі Угоди про асоціацію та практики ЄС.

Ключові слова: реформування, фінансовий контроль, Угода про асоціацію, корупція, методи фінансового контролю, контроль.

Постановка проблеми. Нормальне функціонування фінансового контролю є обов'язковою умовою забезпечення безперервного процесу формування й використання фондів грошових коштів. Сучасні умови розвитку економіки й суспільства висувають жорсткі вимоги до ефективності вирішення питань управління сферою, пов'язаною з реалізацією завдань контролю використання фінансових коштів і матеріальних ресурсів держави. Ефективність фінансового контролю є одним з найважливіших факторів економічної стійкості й соціальної стабільності держави, її економічної безпеки та добробуту громадян.

Фінансовий контроль – це виокремлена системно-комплексна й цілеспрямована фінансово-правова діяльність органів фінансового контролю, а також осіб, які в певному порядку уповноважені здійснювати цей контроль, що своєю чергою спрямований і керований законодавством. Безпосередньо цей контроль полягає в установленні фактичного стану справ на спеціальному об'єкті, тобто підконтрольному в конкретному часі суб'єкту здійснення контролю. Він націлений на справи щодо фінансово-господарської діяльності та спрямований на забезпечення відповідних приписів і принципів, які характерні для держави, а саме законності, фінансової дисципліни, певної раціональності в ході формування, розподілу, володіння, використання й відчуження активів з метою ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин [1, с. 16]. Саме контроль сьогодні потребує уваги та є актуальним питанням. Оскільки в Україні й дотепер існує корупція, яка проявляє себе у способі життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Цей спосіб життя прямо впливає на розвиток нашої держави й на міжнародні відносини, що є дуже важливими у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями держави й суспільства. Ці прагнення реалізуються в дії та відкривають державі шляхи розвитку різних галузей права на основоположних принципах і найкращих практиках ЄС, що своєю чергою є вкрай важливим кроком у процесі впровадження різних реформ і вирішення питань державного характеру.

Мета статті – дослідження процесу реформування фінансового контролю в Україні під впливом імплементації положень Угоди про асоціацію з ЄС, а також практики ЄС щодо сучасної актуальної проблеми держави – корупції, яка виникає на рівні владних повноважень і безпосередньо пов'язана з фінансовим контролем.

Вклад основного матеріалу дослідження. Дослідження корупційних процесів у сфері фінансового контролю й боротьби з корупцією є предметом розгляду в працях таких учених, як Д. Г. Заброна, Ю. Г. Калицький, Т. Б. Качкіна, Ю. Ф. Лавренюк, М. І. Мельник, Є. В. Невмержицький, П. Мауро, В. М. Соловйова, та інших. Проте з огляду на сучасні тенденції реформування фінансового контролю під впливом євроінтеграційних процесів це питання набуло додаткової актуальності й потребує подальшого дослідження.

Серйозною загрозою для безпеки економіки країни вважається масштабне нецільове застосування державних матеріальних і грошових ресурсів, корупція, розкрадання й махінації з їх вилучення, масове вивезення за кордон капіталів. Державний фінансовий контроль має стати дієвим механізмом економічної безпеки для захисту від загроз і викликів, оскільки фінансова система країни може працювати ефективно лише за комплексного, регулярного й дієвого контролю.

В процесі дослідження були застосовані такі загальнонаукові й правові методи пізнання, як метод аналізу й порівняння. У дослідженні дефініції «фінансовий контроль» застосовували метод порівняння й аналізу. Методом порівняння також користувалися в дослідженні країн ЄС та їхньої практики, порівнюючи з Україною. Для виокремлення необхідної інформації з тексту Угоди про асоціацію та практики ЄС застосовували метод аналізу.

Реформування у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є вкрай важливим, оскільки ця угода була ратифікована Україною та є частиною законодавства, а також направлена на поступове зближення України з Європою. Це зближення спирається на цілу систему спільних цінностей і тісні державні зв'язки. Цілеспрямований зв'язок з політикою ЄС й участь у програмах й агентствах цього союзу змінює політичні напрями в державі. Отже, будуть створені необхідні межі для посилення політичного діалогу в усіх сферах, що становлять взаємні інтереси. Також це зближення посилить співробітництво у сфері юстиції, свободи й безпеки з метою забезпечення верховенства права й поваги до прав людини й основоположних свобод. Існує потреба в постійному вдосконаленні роботи органів державної влади шляхом системного моніторингу й аналізу їхньої роботи з метою виявлення випадків, коли певні функції є зайвими, спричиняють надмірну зарегульованість, що погіршує стан відповідного сектора економіки або ж, навпаки, недостатню врегульованість того чи іншого аспекту, а також з метою усунення суперечностей у питанні розподілу повноважень між різними суб'єктами регулювання [2, с. 100–103].

На певних етапах зближення країн головним завданням є забезпечення умов для посилення економічних і торговельних відносин, що сприятиме поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, що своєю чергою позитивно впливатиме на економічний стан України, в тому числі завдяки створенню поглибленої загальної зони вільної торгівлі, як це визначено в Розділі IV «Торгівля й питання, пов'язані з торгівлею» цієї угоди, та підтримання зусиль України стосовно завершення переходу до ринкової економіки, у тому числі шляхом поступової адаптації її законодавства до *acquis* ЄС [3].

Проаналізувавши структуру угоди про Асоціацію, можна стверджувати, що її статті спрямовані на поглиблення взаємодії сторін у сфері боротьби з кримінальною й незаконною орга-

нізованою чи іншою діяльністю, а також на запобігання такої діяльності. Ця боротьба є дуже актуальною в наш час, вона безпосередньо пов'язана з корупцією, яка існує як у приватному, так і в державному середовищі. Оскільки корупція – це різновид негативних суспільних явищ, вона дуже активно проявляє себе в злочинному використанні службовими особами, громадськими й політичними діячами їхніх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Це явище погано впливає на стосунки з Європою й викликає певну недовіру до нашої держави. Це спричинено такими факторами, як високий рівень корупції, поєднання влади й бізнесу; незрілість і неефективність інститутів державної влади, неспроможність влади в країні забезпечити їхню належну роботу на всіх рівнях. Такі загрози фахівці у сфері безпеки визнають найбільш актуальними для України сьогодні [4, с. 10].

Корупція глибоко вкоренилась у сферах державної економіки й стала органічним елементом суспільних відносин. Вона призводить до потенційного росту беззаконня, а також до негативного ставлення країн ЄС до політики держави, що сповільнює інтеграційні процеси. Корупція в державі також негативно впливає й на суспільство. Оскільки в Україні демократичний режим, заснований на народовладді, люди з часом осудливо ставитимуться до влади й владних органів, які майже в центрі корупції, й поступово почнуть прагнути не вдосконалення держави, методів контролю або зміни влади, а зміни власне країни, де вони проживають [5].

Втілення в життя Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого, сприятиме реформуванню на підставі співтовариства с ЄС, тобто беручи до уваги досвід інших країн і можливу їхню допомогу. Це суттєво вплине на державний фінансовий контроль, який є одним із найважливіших інструментів державного управління. Позитивною ознакою державного фінансового контролю є важливість у державі як системи, що здійснює контроль, який спрямований на підвищення ефективності існування держави, а також економічної незалежності.

Отже, головними заходами для втілення антикорупційної політики є імплементація антикорупційного законодавства у сферах контролю, яке побудовано на європейських принципах й ефективних, перевірених методах боротьби з корупцією, а також забезпечення ефективної, координованої та прозорої системи роботи антикорупційних інституцій. Своєю чергою можна встановити існування корупційних практик, які обумовлені, зокрема, невдалим реформуванням в державі, політичним прийняттям необґрунтованих рішень, недотриманням вимог закону публічними службовцями через низький рівень культури управління в державних органах і низький рівень матеріального стану населення [6].

Угода про асоціацію позитивно впливає на розвиток держави як у цілому, так і в конкретних напрямках, які розглядаються в угоді. Напрямок, який нас цікавить, – це боротьба з кримінальною злочинністю, яка безпосередньо спрямована й виражена в майнових інтересах зацікавлених осіб з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття вигоди, що своєю чергою пов'язана зі службовими особами, які мають можливість незаконно використовувати свої службові повноваження для надання так званої «послуги за гроші». Така діяльність посадових осіб на сьогодні є проблемою у фінансовій

системі України. Своєю чергою фінансовий контроль впливає на ці процеси й на діяльність посадових осіб, застосовуючи методи фінансового контролю, безпосередньо здійснюючи контроль над особами, аналізуючи та досліджуючи діяльність посадових осіб на відповідній посаді, а також фінансову діяльність і виконання ними своїх обов'язків. Оскільки Угодою про асоціацію прямо передбачено співробітництво ЄС з Україною, то є всі підстави вдосконалювати чинне законодавство України у сферах державного контролю, беручи практику європейських країн і їхніх органів влади. Під коло вдосконалення можна віднести Державну аудиторську службу України, діяльність якої спрямовується й координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів та яка реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю [7].

Аудит, аудиторська служба виражає свою діяльність у дієвому застосуванні контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами, створює необхідні передумови для здійснення в державі ефективної економічної політики. Сам законопроект був розроблений для приведення норм національного законодавства у сфері аудиторської діяльності у відповідність до законодавства Європейського Союзу, зокрема з положеннями Директиви 2006/43/ЄС і Регламенту 537/2014. Тобто ці зміни ґрунтуються на практиках ЄС і спрямовані на покращення фінансового контролю в нашій державі, а також на наближення до європейських стандартів. Безпосередньо законопроектом передбачається визначити правові засади аудиту фінансової звітності, аудиторської діяльності в Україні та врегулювання відносин, що виникають за такої діяльності. Аудит також здійснює контроль за цільовим, ефективним і результативним використанням коштів місцевих бюджетів, достовірністю визначення потреби в бюджетних коштах за складання планових бюджетних показників, відповідністю взятих бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів бюджетним асигнуванням і паспорту бюджетної програми, веденням бухгалтерського обліку, складанням фінансової й бюджетної звітності та інших документів, так що це не єдина служба, яка здійснює контроль [8].

Проте, як справедливо зазначає О. М. Костенко, оскільки основним завданням контрольних органів стає виявлення більшої кількості порушень для покращення свого рейтингу в системі органів фінансового контролю, то за такого підходу до справи виникає низка небезпек, однією з яких є поверхневий підхід до питань [9, с. 121].

Також, як було вже сказано, суспільство теж охоплене корупційними явищами, а Угода про Асоціацію й практика ЄС спричинили дії нашої молоді. Серед усього розмаїття заходів запобігання корупції в різних її проявах чільне місце посідає активна дія молодого покоління, направлена на розвиток знань і їх розповсюдження серед молоді. Сьогодні молодь активно створює об'єднання в університетах, а також школи, де надають знання та програми боротьби з корупцією. Ці організації проводять масові збори в школах або створюють конкурси, які направлені на розвиток навичок проти дії корупції. Таким чином, вже створюється підґрунтя, яке засновано на практиці ЄС і становить початок для зміцнення державного контролю у фінансовій системі. Як вже ми зазначали, ці об'єднання спрямовані на навчання школярів, студентів й іншої молоді, як діяти в разі виявлення корупції, та методів боротьби з нею. Також надаються знання, як і куди повідомляти про корупційні дії та як чинити, щоб запобігти таким діям і навіть зупинити їх.

Отже, можна стверджувати, що прийняття Угоди про асоціацію є дуже важливим кроком для України, оскільки на сьогодні актуальна європейська практика у сферах фінансового контролю та протидії корупції.

Висновки. Проведений правовий аналіз і порівняння дають змогу стверджувати, що Угода про асоціацію мотивує державу, а також і громадян до змін. Прагнення України й українців бути ближчими до Європи, бути на одному рівні з ЄС вмотивовані якістю й стабільністю життя в країнах Європи. Стосовно мотивації до реформування в державі та дій молоді щодо протидії корупції головним є створення умов, які будуть наближені до європейських і європейського рівня життя. Щодо боротьби з корупцією в контексті державного фінансового контролю реформування повинно спиратися на практику європейських країн, тобто це імплементація законів, різних практик щодо протидії й запобігання корупції, які активно застосовуються країнами ЄС та позитивно змінили економічний стан у країні. Також, на нашу думку, реформування потребують і методи фінансового контролю – аудит, аудиторська служба, оскільки це новий апарат який потрібно вдосконалити, що можливо за допомогою практики ЄС. Реформувати аудиторську службу слід в напрямі здійснення моніторингу за фінансовим життям державних службовців з метою запобігання корупції. А також налагодження співпраці між аудиторською й митною службами, антикорупційними державними установами. Необхідно звернути увагу на дії громадян, які вже на сьогодні активно створюють школи в ракурсі «школи протидії корупції», запровадити для них певне фінансування, розширити їхню публічність у державі, оскільки ці школи й організації надають знання про корупцію, направляють молоде покоління на шлях без корупційних дій і навчають молодь, що не можна закривати очі на прояви корупції, а потрібно доповідати у відповідні органи й таким чином контролювати корупційні процеси.

Досліджуючи практичні приклади ЄС, можна стверджувати про існування потреби реформування старих або створення нових антикорупційних органів, введення в дію й розширення функцій Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, а також запровадження додаткових заходів фінансового контролю, наприклад щомісячного звіту до реєстру декларацій по витратах осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Література:

1. Гуцаленко Л. В., Дерій В. А., Коцупатрий М. М. Державний фінансовий контроль : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 424 с.
2. Ярошенко А. С. Світовий досвід та перспективні напрями реформування адміністративно-правового регулювання в галузі насінництва та розсадництва в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2015. Вип. 5. С. 100–103.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1713321-17> (дата звернення: 08.02.2020).
4. Фінансово-економічна безпека: теоретико-правові аспекти : навчальний посібник / Резворович К. Р. та ін. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 195 с.

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (Дата звернення: 08.02.2020).
6. Щодо реалізації засад антикорупційної політики : Рішення національного агентства з питань запобігання корупції від 29 березня 2019 р. № 885. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf> (дата звернення: 09.02.2020).
7. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2019 р. № 43-2016-п. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF> (дата звернення: 09.02.2020).
8. Положення про Державну аудиторську службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43. *База даних «Законодавство України»*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF> (дата звернення: 09.02.2020).
9. Костенко О. М. Проблемні питання здійснення моніторингу публічних закупівель Державною аудиторською службою України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 119–124.

Yaroshenko A., Anthropov B. Financial control reform as a means of countering corruption in the context of signing the Association Agreement with the EU

Summary. The article examines the mechanism of public financial control and its reform in connection with the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union. The research is based on the state of economic development of the state, and the multi-vector development processes and reforms in the spheres of state control, namely financial processes. The research is carried out using common scientific and legal methods of cognition, namely the method of analysis and comparison.

In the process of analysis of modern information, scientific articles and various research works the modern problems of financial regulation development, namely corruption actions of officials in public authorities. Also, the purpose of this article was to investigate the reform of financial control as a means of counteracting corruption in the context of the association agreement. In the process of comparison, financial control methods are considered as a means of combating corruption, their application and the possibility of improvement as a result of the implementation of the EU Association Agreement and practices, which in turn, during their practical application and implementation in the country, will help to counteract corruption processes, improve economic situation in the country and ensure control over financial and economic activities. One of the modern methods of control was taken as the basis, namely the audit service or audit control, which expresses its activity in the effective application of control in the management of public financial resources and creates the necessary prerequisites for the implementation in the country of effective economic policy. In particular, the study identified the origin of the draft law, which was drafted on the basis of European Union law, in particular the provisions of one of the Directives. In turn, additional methods and measures for combating corruption are being considered, which are manifesting themselves among today's youth and are actively creating positive movements and schools in the context of "countering corruption in the present". Conducting, meetings, lessons, conferences provide young people with the necessary knowledge regarding the effects of corruption and actions when witnessing such a phenomenon. The conclusions summarize the results of the research and provide suggestions for reform based on the EU Association Agreement and practice.

Key words: reform, financial control, association agreement, corruption, methods of financial control, control.